De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.** Insendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 11 Februari 1906. N°. 1467.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20,** voor België per jaar *f* **5.30** bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers *f* —.**10.** Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam. **Advertentiën:** van **1** tot **6** regels *f* **1.20,** voor elken regel meer *f* —.**30.** Aanvragen en vermelding van liefdegaven *f* —.**12** per regel.

Van de tien geboden.

LXXXIX.

HET ZESDE GEBOD.

V.

> Maar gij, o mensch Gods! vlied deze dingen; en jaag na gerechtigheid, godzaligheid, geloof, liefde, lijdzaamheid, zachtmoedigheid.
> I Timotheüs 6 : 11.

Van ons onderzoek naar de *individueele* beteekenis van het zesde gebod, m. a. w. wat betreft de *zelfplichten* in betrekking tot het *eigen* leven, en de wèl geordineerde zelfliefde als de *deugd* of het *goede* willen in betrekking tot deze plichten, brengt dit artikel het slot.

Hebben wij gezien hoe de ééne plicht om naar Gods Wil zichzelf lief te hebben, zich als het *achten, bewaren* en *ontwikkelen* van zichzelf verbijzondert; wat het achten en bewaren betreft, hebben wij daarvan het negatieve tegenover het positieve; het verbod zoowel als het gebod, de schaduw tegenover het licht reeds bezien.

Als de uiterste tegenstelling van den plicht tot zelfbewaring, handelden wij in ons vorig artikel over den *zelfmoord*.

Thans dient nog wat dieper ingegaan op den ons van God geboden plicht tot *zelfontwikkeling*, welke reeds ter sprake kwam op het einde van ons tweede artikel over dit gebod, en ook daarbij zal dan weer als het negatieve tegenover het positieve, als de schaduw tegenover het licht, worden gesproken over hetgeen tegen dezen ons van God geboden plicht tot *zelfontwikkeling* ingaat.

„Ontwikkeling" is een *organisch* begrip.

Wat wij daarmeê bedoelen is, dat alleen organismen of *levende* wezens, zooals planten, dieren en menschen, zich ontwikkelen.

Bij hen alleen toch kan men spreken van wasdom of groei; van een zich *ont-* of *los-wikkelen* van wat in aanleg of kiem gegeven is; van een toeneming doordat het van binnen-uit wat eerst van buiten-af is aan zich assimileert of aan zich gelijk maakt.

Op deze wijze ontwikkelt zich een eikel tot een eik; een in de aarde gezaaid graan tot een halm met zijn aar en korrel.

Wijl alle ontwikkeling *leven* is en God in den meest volstrekten zin de bron is van het leven, zoo is bij alle ontwikkeling de mensch slechts tweede oorzaak. Ook hier geldt in het algemeen wat de Apostel Paulus slechts op een bijzonder geval toepast: „Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven", (1 Korinthe 3 : 6).

Wij menschen kunnen niets meer doen dan de ontwikkeling bevorderen of ook tegengaan, maar de wasdom, de ontwikkeling zelf is uitsluitend een gave van God.

Dit alles nu geldt niet alleen van eikels en graankorrels, maar ook van den mensch en wel in heel zijn bestaan; in de ongedeelde eenheid van zijn lichamelijk-geestelijk leven.

Toch is er verschil.

Een verschil dat de *zonde* maakt.

Al heeft de mensch door de zonde niet verloren zijn *wezen*; al is hij *mensch* gebleven, zijn *natuur* is door de zonde verdorven.

De ontwikkeling van wat in hem, zoo naar lichaam als ziel, in aanleg of kiem gegeven is, sloeg om in haar tegendeel, d. w. z. loopt door en loopt uit op, instee van het eeuwige leven of gemeenschap met God, het verderf en den *dood* of de *scheiding* van God.

Op het hoogste kwaad alzoo, instee van op het hoogste goed.

Voor het lichaam komt dit reeds uit in allerlei elleade van gebrek, ziekte, kwaal en *dood* of *scheiding* van lichaam en ziel; en zal het eens uitkomen in de *on*zalige opstanding.

Voor de ziel komt dit reeds uit in allerlei booze neiging, in leugen en dwaling, ongerechtigheid en goddeloosheid, ongeloof en haat; in allerlei afwijkingen en krankheden van de werkingen in het zieleleven, en zal het eens uitkomen in den eeuwigen *dood* of de volstrekte *scheiding* van God.

Dan, al staat het zoo, dat bij den mensch de ontwikkeling dús in haar tegendeel omsloeg, dat zij niet alleen *mist* wat zij moest zijn, om voor God recht te wezen, maar ook wijl zij ontwikkeling is, altijd door *werkt* naar een doel dat thans de dood en het verderf is, — toch blijft God van den mensch eischen, en is het daarom 'smenschen plicht ten opzichte van zichzelf, zich op normale d. i. door God gewilde wijze, en met het oog op zijn bestemming: het hoogste goed, de gemeenschap met God, te ontwikkelen.

En God doet ook daarin den mensch geen onrecht.

Want Hij schiep hem *goed*.

En dat de mensch boos en *verkeerd* werd, is zijn en niet Gods schuld. Nu heeft God in zijn gemeene Gratie wel allerlei middelen geschonken om de doorwerking der zonde en daarmede de verkeerde ontwikkeling te temperen en te stuiten, doch ook zoo eindigt zij nog altijd in verderf en dood. Anders wordt dit eerst door een van 'smenschen doen volstrekt onafhankelijke en daarom vrijmachtige daad van God. Een daad van particuliere of bijzondere Genade; particulier omdat zij niet algemeen is, niet aan alle menschen hoofd voor hoofd, maar slechts aan de *uitverkorenen* wordt bewezen.

Bij deze daad van God is nu te onderscheiden tusschen wat Hij door Christus *voor* en *in* den mensch doet; tusschen de *rechtvaardiging*, waardoor de mensch afkomt van zijn schuld en hersteld wordt in gunst, en de heiliging waardoor in hem wordt omgezet al wat anders op verderf en dood uitloopt, waardoor in hem tot stand komt „die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking van de dooden en levendmaking, waarvan zoo heerlijk in de Schriften gesproken wordt, *de welke God zonder ons in ons werkte.*" (Zie: *Leerregels van Dord.* Hoofdst. III en IV. § 12).

Kunnen wij menschen, gelijk boven reeds is gezegd, niets meer doen dan ontwikkeling in het algemeen bevorderen of tegengaan, maar is de ontwikkeling zelf omdat zij *leven* is, uitsluitend een werk Gods — zoo geldt dit ook van onze zelfontwikkeling.

Tenzij God ons „omzet" in het innerlijkste van ons wezen, loopt onze ontwikkeling verkeerd, en wel zóó, dat zij uitkomt bij het eeuwig verderf; en eerst waar God ons dús omgezet heeft, kan er van een zelfontwikkeling ten goede sprake zijn.

Valt deze „omzetting" in ons innerlijk wezen saam met wat men in enger zin als „wedergeboorte" aanduidt, de zelfontwikkeling, de *Christelijke* zelfontwikkeling, is dan het bevorderen van het in de wedergeboorte ontvangen nieuwe leven en het bestrijden van wat daar zoo *in* als *om* ons tegen ingaat.

Wijl alzoo eerst bij den wedergeborene van een normale zelfontwikkeling sprake kan zijn, doch de wedergeboorte niet een daad van den mensch, maar uitsluitend een werk Gods is, en wijl verder de wedergeboorte slechts plaats grijpt „in de gemeenschap des lichaams van Christus", d. i. van zijn mystiek lichaam, zoo komt voor de plicht tot zelfontwikkeling alles aan op het deelhebben aan die gemeenschap; op het christen zijn.

Als mensch nu en ook als christen hebben wij de bestemming, zoowel om met God in de eeuwige zaligheid te leven, Hem te loven en te prijzen, als in dit tijdelijk-aardsche leven Hem te dienen.

Te dienen met heel ons wezen in de levenseenheid van lichaam en ziel.

Om dit nu te kunnen doen is noodig, naar de ontwikkeling van al onze krachten, zooveel aan ons staat, te streven.

Zeker geldt dit ook in betrekking tot ons *lichaam* en volgt daaruit de plicht om onze *gezondheid* te bevorderen; de plicht tot *matigheid* in het gebruik van spijs en drank; de plicht tot *reinheid*. Het is plicht in het algemeen, ons lichaam te brengen onder de heerschappij van onzen wil, van den goeden wil, en het dus te maken tot een werktuig tot een orgaan van onze ziel, waarmee wij des te beter onzen God kunnen dienen.

Maar inzonderheid geldt deze plicht tot zelfontwikkeling onze *ziel*.

Ligt aan de christelijke zelfontwikkeling de gedachte ten grondslag, dat de christen een nieuw schepsel *is*, dat hij een wedergeboren *is*, dat m. a. w. aan het *worden* het *zijn*, de vernieuwing is voorafgegaan, alle vermaningen der Schrift gaan daarvan dan ook uit.

In den christen *is* het beeld Gods in enger zin, zij het dan ook nog onvolmaakt in de trappen, dan toch volmaakt in de deelen, hersteld.

Hij *is* in Christus gerechtvaardigd, en is doordat Christus *in* hem is, in hem woont en werkt met zijn Geest, geheiligd. Wij dan, gerechtvaardigd *zijnde* uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus (Rom. 5 : 1). Aan de Galatiërs schrijft de apostel Paulus: Want gij *zijt* alle kinderen Cods door het geloof in Christus Jezus (h. 3 : 26); en omdat zij Gods kinderen *zijn*, moeten zij wandelen door den geest en niet volbrengen de begeerlijkheid des vleesches (5 : 16). Aan de Efeziërs: Want wij *zijn* Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken (h. 2 : 10). En de apostel Petrus zegt tot zijn lezers: Maar gij *zijt* een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zoudt verkondigen de deugden desgene, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht (h. 2 : 9). En de Heere Jezus heeft zelf gezegd tot de zijnen: Gij *zijt* nu rein om het woord dat ik tot u gesproken heb. *Blijft* in Mij en Ik in u; die in Mij *blijft* en Ik in hem, die draagt veel vrucht (Joh. 15 : 3, 4, 5).

Overal gaat aan de vermaning tot handelen en doen, de herinnering aan wat de Christen *is*, vooraf.

En de zaligheid van het geloof is dan ook het rusten in het volbrachte werk van Christus.

Het rusten, dat als de *Christelijke* Sabbatsviering aan het arbeiden, aan het arbeiden ook aan onszelf moet voorafgaan.

En tot dien arbeid aan onszelf behoort allereerst, dat het door het verkeer onder de prediking des Woords komt tot een *waarachtige bekeering*, tot de afsterving van den ouden, en de opstanding van den nieuwen mensch.

Als zoodanig is de bekeering, al is er ook een min of meer bewust tijdstip in ons leven waarin zij aanvangt, een werk van heel ons leven en strekt zij zich uit over heel onze ziel.

Zijn juist het hoogere *kennen* als vrucht van wat men het redelijk verstand noemt; en het met redelijk inzicht verbonden begeeren of het *willen*, de, zij het ook verzwakte, overblijfselen van het beeld Gods in ruimer zin, — in de liefde tot de *waarheid*, die de christen ook *kan* kennen, openbaard zich het nieuwe leven.

Is „waarheid" de overeenstemming van ons denken met het Zijn; met God als het eeuwige, met de wereld als het geschapen Zijn; de christen wiens ziel vastligt aan het Woord, kan uit dat Woord de waarheid omtrent God en wereld leeren kennen.

De door God den mensch ingeschapen aandrift tot kennis der *waarheid*, doet den christen, versterkt en geheiligd door de *liefde*, de waarheid omtrent God en wereld zoeken en vinden.

Daarom tracht hij, door zich te laten onderwijzen en zelf te onderzoeken, zijn verstand van de eeuwige dingen te verrijken, te verduidelijken; zijn verstand van dwaling en leugen te reinigen.

De „wetenschap", als het geheel der reeds bestaande en steeds rijker wordende kennis der wereld, is hem daarom een hoog goed, en al kan van ieder christen niet geëischt, dat hij zich in enger zin aan de „wetenschap" zou wijden, toch zal de christen, omdat de wereld een werk van zijn God is, ook zijn wereldkennis trachten te verhelderen en te verrijken.

Inzonderheid zal hij daarbij streven naar die kennis, welke noodig is voor zijn *kunnen* in zijn *beroep*, zijn aardsche beroep waarin hij op aarde zijn God heeft te dienen.

Van zoo uiterst belang is daarom ook de *keuze* van het aardsche beroep, omdat men daarbij rekenen moet hoe men met zijn bijzonderen aanleg en natuurlijke gaven zijn God in het leven, in het menschelijk saamleven, het best kan dienen. Een keuze, die eenmaal gedaan, dan ook een bijzondere voorbereiding en voortdurende oefening tot ontwikkeling der daarvoor noodige krachten eischt.

Openbaart het nieuwe leven van den Christen zich in liefde tot de waarheid, het openbaart zich evenzeer in liefde tot het *goede*. Is *het* goede, wat God als zoodanig keurt, en daarom de overeenstemming van ons willen en handelen daarmede, het *goede* willen en handelen, — de Christen, die uit het Woord *kan* leeren en lust heeft *om* te leeren wat goed is, wordt door Zijn Zaligmaker ook van harte willig en bereid gemaakt om goed te willen. Niet maar, alsof zijn wil, zonder meer, zijn door de waarheid verhelderd verstand zou volgen, maar het is de Heilige Geest, die zijn „wil nieuwe hoedanigheden instort en maakt dat dezelfde wil, die dood was, levendig wordt, die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspannig was, gehoorzaam wordt". (*Leerregels van Dord* III en IV en 11).

De door God den mensch ingeschapen aandrift om te willen *het* goed, zoo krachtig dat de wil ook in de onwedergeboren toch altijd *onder den schijn* van het goed het kwaad zoekt, doet den Christen uit liefde voor het ware goed, met een goeden wil het goed zoeken.

Daarom tracht hij zoo door leiding van anderen, als door eigen oefening, zijn goede willen te sterken, tot vastheid te brengen. „Eén zwaluw maakt nog geen lente", en een enkele goede willing is nog niet het goede willen.

En tot die eigen oefening is dan allereerst noodig het ernstig *zelfonderzoek* waarbij men zichzelf stelt voor den eisch van Gods wet om zeker, zijn toevlucht te nemen tot de gerechtigheid van Christus, maar ook om in zich te sterken het „ernstig voornemen niet alleen naar sommige," maar naar al de geboden Gods te leven."

Niet om met dit laatste den hemel te verdienen, want de hemel *is* den Christen door het lijden en doen van zijn Borg en Middelaar ontsloten, maar omdat God krachtens Souverein scheppingsrecht Zijn recht op gehoorzaamheid op hem houdt en omdat hij uit liefde Zijn Wil doen wil.

En zulk zelfonderzoek zal dan brengen tot *ootmoed* voor God, maar ook om door *verloochening* van wat de Schrift noemt de „begeerlijkheid des vleesches", d. w. z. de booze begeerten, die opkomen uit den „ouden mensch", uit de nog „inwonende zonde" — ons goede willen te sterken. Er toe brengen om in den *strijd* tusschen vleesch en geest, tusschen wat *in* ons uit de zonde en uit den Heiligen Geest is, den geest te doen overwinnen op het vleesch, de heilige liefde op den zondigen haat.

De heilige liefde, die ons doet willen wat God wil.

In zijn eersten brief aan Timotheus wendt Paulus, na over andere dingen te hebben gesproken, zich in hoofdstuk 6 : 11 weer plotseling tot zijn „geestelijken zoon" zelf. Gelijk in het Oude Testament, de profeet een „man Gods" heet, zoo spreekt hij hem, als profeet van het Nieuwe Testament, toe als „mensch Gods." En terwijl hij hem vermaant te *vlieden* de zonde, hier bepaald en naar het verband, de zonde der geldgierigheid, vermaant hij hem na te jagen te *zoeken*, te streven naar *gerechtigheid* of overeenstemming van zijn willen met den Wil van God; naar *godzaligheid* of godsvrucht, zoodat hij uit liefdevol ontzag heel zijn innerlijk leven richte op God; tot de specifiek Christelijke hoofddeugden van *geloof* en *liefde*; tot *lijdzaamheid* of *standvastigheid* te midden van alles wat in den geestelijken strijd zijn moed aan het wankelen zou kunnen brengen, en eindelijk, tot *zachtmoedigheid* te midden van alles wat zijn hart zou kunnen verbitteren.

Ook Timotheus was zeker een geloovige, een voor God gerechtvaardigde en wedergeborene, maar toch achtte Paulus voor hem zulk een vermaan noodig. Hij wist toch, dat ook van Timotheus gold wat zijn eigen zielservaring was: Niet dat ik het alreede gekregen heb, of alreede volmaakt ben; maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben. (Fil. 3 : 12).

Juist omdat hij wist, dat Timotheus in Christus God tot zijn Vader *had* en mitsdien een kind des Heeren *was*, gold ook tot hem evenals tot de Corinthiërs het vermaan: Dewijl wij dan deze beloften *hebben*, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alle besmetting des vleesches en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreeze Gods. (2 Korinthe 7 : 1).

In Paulus woord aan Timotheus hebben we dan ook een korte samenvatting van de echte christelijke zelfontwikkeling door middel van het vlieden der zonde en het najagen van het goede, welke plicht is voor God.

„Ons zelf reinigen", — immers de van nature voor het geestelijk goed onmachtige, ontvangt, wanneer God in wederbarende genade zijn natuur heeft „omgezet", kracht tot deze zelfwerkzaamheid. Ook hierbij is een werken Gods *in* het werken des menschen.

Tegenover deze echte, christelijke zelfontwikkeling staat nu, als de schaduw tegenover het licht, óf de zedelijke zelfvernietiging óf de valsche zelfontwikkeling.

Wanneer een mensch niet anders *heeft* en *kent* dan het natuurlijk en tijdelijk leven „hetwelk hij van zijn eerste geboorte medegebracht heeft", wanneer het niet bij hem tot een geestelijke geboorte en alzoo tot een waarachtige bekeering is gekomen, zal al naar zijn persoonlijkheid zwak of krachtig is, ook zijn zelfontwikkeling zich onderscheiden.

In het eerste geval is hij te traag om zijn lichamelijk en geestelijk bestaan te bevorderen. Zijn ziel laat hij overheerschen door zijn lichaam, en te zwak om zich te *matigen*, zinkt hij straks door ongebreidelde passies beneden het dier; verziekt en verontreinigt zijn lichaam.

Maar ook voor de ontwikkeling van zijn zieleleven zorgt hij niet.

In traagheid en luiheid is hem alle verstandelijke inspanning te veel, en hoogstens zal hij, als de omgeving het eischt, streven naar een oppervlakkige kennis van wereld en leven. Maar „wetenschap" veracht hij en de kennis der eeuwige dingen laat hem volkomen onverschillig.

Aan dit gemis omtrent kennis van wat *is*, paart zich ook dat aan kennis van wat *moet zijn*, moet zijn voor God.

Zijn zedelijk bewustzijn, of zijn bewustzijn van wat en van hoe hij willen moet blijft arm en al houdt hij ook, krachtens Gods gemeene Gratie, zekere beseffen van goed en slecht, zijn wil om daarnaar te handelen, blijft zwak en slap.

Zulk een mensch leeft niet, maar wordt geleefd en eindigt met zedelijke vernietiging; met het verlies van de heerschappij van zijn wil, zoo over zijn innerlijk leven, als over zijn handelen; met te verliezen ook wat hij niet had.

Want ook hierin is de spreuk waarachtig: Wie heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloediglijk hebben; maar wie niet heeft, van dien zal genomen worden, ook dat hij heeft (Matth. 13 : 12).

Hij toch, die wat hem van nature als aanleg door God geschonken is, tracht te ontwikkelen, zijn ken- en wilsvermogen tot zijn eigendom te maken, ziet zich verrijkt; maar hij, die wat hem van nature is geschonken, verwaarloost, ziet straks bij zich zelf verloren gaan, wat hij wel als zijn eigendom niet had, maar wat hij zich toch, wijl hij het als vermogen bezat, had kunnen verwerven. Eenzelfde gedachte als die uitgewerkt is in de „gelijkenis der talenten," Matth. 25 : 14.

In het tweede geval, dat waarin een mensch van nature een zekere kracht, al is het dan ook niet de ware kracht der persoonlijkheid bezit, zal hij daarentegen zijn lichamelijk-geestelijke ontwikkeling allerminst verzuimen.

Gedachtig aan het „een gezonde ziel in een gezond lichaam", zal hij zijn lichamelijke ontwikkeling ook door *matigheid* trachten te bevorderen en zijn lichaam te maken tot een orgaan van zijn ziel.

Doch niet om daarmede te dienen zijn God, doch te dienen zichzelf.

Eergierig en leergierig, zoekend zijn eigen eer en naar de eere die van God is niet vragend, streeft hij in zijn egoïsme, zijn zelfzucht, naar wereldkennis omdat deze kennis macht is.

Terwijl de luie en trage voor elk maatschappelijk *beroep* ongeschikt is, weet deze mensch met vaak groote energie zich de noodige beroepskennis te verschaffen en in dat beroep met ijver te arbeiden.

Doch ook in dezen beroepsarbeid kent hij dan geen hooger doel dan zijn eigen Ik; zijn eigen geluk.

En ook waar hij zijn zedelijk bewustzijn met ijver verrijkt, vraagt hij niet naar wat voor God *goed*, doch alleen naar wat voor hem *nuttig* is, en aan dat nuttige onderwerpt hij dan zijn willen en richt er zijn handelen naar, omdat het hem voordeel aanbrengt. Zulk een mensch leeft voor de aarde en kent geen hooger goed, dan wat in dit leven te bereiken is.

Zoo is dan de plicht tot zelfontwikkeling alleen waar de heilige liefde uit het geloof opbloeit, te vervullen, of liever naar zijn vervulling te streven; want de Christen weet maar al te zeer, dat hij door de inwonende zonde, waarvan hij eerst afkomt in zijn dood, eerst na zijn sterven tot de volmaaktheid zal komen.

„Heere, leer ons bidden."

> En het geschiedde, toen hij in eene zekere plaatse was biddende, als hij ophield, dat een van zijne discipelen tot hem zeide: Heere, leer ons bidden, gelijk ook Johannes zijnen discipelen geleerd heeft Lucas 11 : 1.

Als uw zielstemming zuiver was, zoudt ge u nooit dichter nabij uw God gevoelen, dan onder uw bidden, en onder uw bidden nooit verre van uw God kunnen zijn.

Bidden, en niet nabij God te zijn, sluit, diep opgevat, elkaar uit.

En toch, wat wordt er niet elken dag in elke stad en in elk dorp, ja, men mag zeggen in elk huis, niet keer op keer tot God gebeden, zonder dat de ziel, onder het bidden, ook maar een oogenblik onder den overweldigenden indruk geraakte van voor Gods aangezicht te verkeeren.

De zonde verzwakt ons innerlijk leven op alle manier. Dan kan de veer van ons zielsleven zich niet opbuigen, gelijk we het zelf zoo vurig wenschen zouden. Eigenlijk kunnen we dan niet bidden. Toch willen we het bidden niet onderlaten. En zoo vouwen we dan onze handen, en stamelen ons gebed; maar als het *Amen* is uitgesproken, voelen we ons zoo telkens ontmoedigd door het gemis aan verheffing en bezieling dat ons gebed ontsierde.

Voorbidden voor anderen zij er nu buiten

gelaten, maar bidden *moet* en bidden *kan* ieder een,.. en toch is goed bidden een zoo uiterst moeilijke kunst, of liever het is een heilige bezigheid die het uiterste van onze zielshelderheid, zielsaandrift en zielsvaardigheid eischt, en die toch nooit kunst mag worden, of het houdt op bidden te zijn.

Ook de discipelen gevoelden dat, en toen ze wederom getuigen waren geweest van de plechtige daad, dat Jezus, een eindweegs van hen gegaan zijnde, zich in het gebed tot den Vader had afgezonderd, wekte dit zoozeer het besef van hun eigen onmacht om recht te bidden, dat, toen Jezus weer tot hen kwam, één hunner tot hem zeide: „Heere, leer ons bidden, gelijk ook Johannes zijn discipelen geleerd heeft."

Nu zou een overgeestelijk kind van God, in onze dagen, zulk een vraag allicht bestraffend hebben afgewezen. Ieder moet immers uit zich zelf bidden, en wat waarde zou een van buiten geleerd gebed voor God hebben!

Maar Jezus was zoo overgeestelijk niet. *Hij* ja, *Hij* had nooit anders dan uit zichzelf. Maar hij verstond 't niettemin, hoe moeilijk 't rechte bidden voor ons zondaren zijn moet, en, al zouden zijn discipelen eens de leermeesters en voorgangers van de kerk aller eeuwen worden, hij begreep die vraag om hun te leeren, hoe ze bidden zouden, en gaf hun om te bidden het *Onze Vader* in zijn bijna hemelsche taal.

Hij zei niet: „Bid in dezen trant". Hij gaf hun 't *Onze Vader* niet als voorbeeld, hoe te bidden. Neen, de Heere zei uitdrukkelijk: „Wanneer ge bidt, zoo zegt".

Johannes had ook blijkbaar zulk een formulier-gebed aan zijn jongeren gegeven. En zoo gaf ook Jezus een gebed in vasten vorm aan zijn discipelen, een gebed blijkbaar bedoeld en bestemd, om door hen allen saam gebeden te worden. Immers de vorm is in het meervoud: *Onze* Vader, *ons* dagelijksch brood, *onze* schulden.

Door alle eeuwen is de Kerk van Christus, in al haar vormen, aan dat *Onze Vader* getrouw gebleven. En ook onze vaderen hebben in onze Liturgie niet alleen vaste gebeden aangenomen voor den eeredienst, maar ook het bidden van het *Onze Vader* in de vergadering der gemeente, keer op keer, verordend.

Maar sinds de 18e eeuw heeft men daarmeê gebroken. Vooral uit Schotland kwam de invloed, die al wat naar vasten vorm geleek, op zij drong, en die met name in de kerk geen ander gebed wilde dan het vrije gebed van den voorganger.

Dit was hoog gemikt; maar was het niet te hoog, en heeft 't overgeestelijke niet maar al te zeer juist aan het geestelijke afbreuk gedaan?

Ongetwijfeld, het is het hoogste als de ziel, boven elk steunsel verheven, zich uit vrijen Geestesaandrang tot haar God verheft, en op vleugelen des Geestes zich in heilige, gewijde taal voor haar God mag uitbreiden. Zulke heerlijke oogenblikken zijn er in het gebedsleven. En het is te verstaan, dat in zulke oogenblikken zelfs het *Onze Vader* niet concreet genoeg is, om de ziel in haar uiting voor God te geleiden.

Maar vraag het u eens in ernst af, hoevelen zijn er onder de grooten en de kleinen in de Gemeente, die tot zoo heilige hoogte zijn opgeklommen, en, als er van dezulken zijn, hoevele zijn de oogenblikken op een langen dag, dat zoo zuivere, heilige gemoedsstemming hun deel is?

Reken toch met de werkelijkheid, en denk niet alleen aan u zelven, maar heb ook deernis met die arme schapen in de gemeente en in uw eigen huis, die geestelijk nog o, zoo laag staan en die toch ook bidden moeten, en voor wie het toch niet minder heerlijk dan voor u is, zoo ze in het bidden iets nader bij hun God komen, en iets van Gods heilige tegenwoordigheid ervaren mogen.

Wat stonden de discipelen van Jezus niet hoog boven ons, en toch, ook voor hen achtte Jezus zulk een geleerd gebed zóó weinig doeloos of overbodig, dat hij zelf hun zulk een gebed gaf.

Het is zoo, elk in zijn vorm vaststaand gebed leidt tot misbruik. Maar zoudt ge dan wanen dat Jezus noch voorzien noch geweten heeft, tot welk misbruik ook het *Onze Vader* zou leiden? en toch gaf hij het aan zijn jongeren.

Niets kan zoo heilig zijn, of ons gebrek en onze zonde zal 't tot misbruik bezigen. De Doop is misbruikt, en het Avondmaal is misbruikt, en de Schrift is misbruikt. Zal daarom dit alles te veroordeelen zijn?

Ook met het gebed staan we hier voor de o, zoo pijnlijke keuze.

Zeg, dat alleen het Geestesgebed uit de eigen ziel voor God bestaan kan, en het is zoo, alle misbruik valt dan weg, maar ge krijgt dan ook die duizenden van gezinnen, waarin ganschelijk niet meer gebeden wordt, en alle heugenis van 't gebed allengs uitslijt.

Maar ook, herstel het in zijn vorm vaststaand gebruik, en ge krijgt, met onafwendbare noodzakelijkheid, het prevelen met de lippen, zonder dat de ziel erbij is. Niet bij allen, God zij lof, maar toch bij velen, en zoo menig gebed wordt ontwijd.

Voor die keuze nu staande, neigen o, zoo velen er toe, om te zeggen: „Laat die anderen dan niet bidden, mits er dan maar enkelen zijn die echt bidden", en snijd in elk geval het werk der lippen, waar geen hart in spreekt, af.

En toch *mogen* we zoo niet spreken. Wat Jezus tot zijn discipelen sprak, sluit het uit. Laat ons nederiger zijn. Laat ons erkennen, dat zelfs de gemeente des Heeren voor zoo hoog geestelijk standpunt te laag staat, en dat, zal 't gebed standhouden, zal 't een kracht in geheel de gemeente, in elk huis, voor elk lid van dat huis, voor groot en klein blijven, *beide* stand moet houden, zoowel het Geestesgebed uit de eigen ziel, als het gebed dat allen bidden kunnen, omdat het ons allen geleerd is.

Onze lofverheffing in lied en psalm zou ook hooger staan, als elk onzer geschapen dichter was, en zoo we nooit een psalm zongen uit een boek, maar altoos een lied uit eigen bezieling en geestesaandrift.

Toch doen we dat niet. Het kan niet. Dichters zijn we niet. En ook zou saam-zijn ondenkbaar zijn, indien we niet saâm éénzelfde lied zongen.

Nu leidt ook dit tot misbruik. Psalm na Psalm gaat in de gemeente op, dien meer dan één zingt met de lippen, zonder dat zijn ziel in de woorden van 't lied is.

Maar wie zal daarom onze Psalmen uit Gods Huis willen bannen?

Het zou een grijpen zijn naar overgeestelijk leven, dat ons den dood in onzen eeredienst bracht.

Maar er is nog dieper bewoegreden.

Kent ge het niet bij ervaring, hoe, als uwe ziel nabij God wil zijn, vaak niets hiertoe zoo zeer bevorderlijk is, als het bij uzelven opzeggen van een bezield psalmvers, dat gij als kind geleerd hebt, dat steeds u bijbleef, en dat door zijn gewijde taal u vanzelf losmaakt uit uw gewone gedachtenwereld, en u met heel uw ziel opheft tot uw God? Is, als ge bidden woudt, en 't gebed wilde niet komen, een eerst bidden van het *Onze Vader* niet dikwijls het dankbare middel geweest, om in u de gebedsstemming over te leiden? De Schrift is ook een formulier, en blijft ook altoos hetzelfde, en toch, is niet juist het lezen van die Schrift, eer ge bidden gingt, u niet gedurig het middel geweest, niet alleen om te *kunnen* bidden, maar om te kunnen bidden in die gewijde taal die de ziel meêsleept?

Tweeërlei oorzaak is hier werkzaam.

Vooreerst *de taal*. Er is een taal ook voor ons bidden en lofzingen. Die taal welt niet aan een ieder vanzelf uit de ziel op. Er zijn er geweest, die de gave hiervoor bijzonderlijk ontvingen. En is het nu niet natuurlijk, dat wie David nazingen, of Paulus nabidden mag, voelt, dat dit hem helpt en verheft, en verder brengt dan hij uit zichzelf ooit zou gekomen zijn?

Maar dan is er nog iets anders. Gebedswoorden en lofverheffingen, die van de jeugd aan met ons door het leven zijn gegaan, geven aan onze zielsuiting een bestendigheid die ons innerlijk sterkt en wijdt. En als we dan daarbij het heerlijk besef hebben, dat die gebedswoorden en lofverheffingen niet alleen ons eigen zijn, maar nu en in vroegere eeuwen de taal van Gods kinderen waren, dan is het of iets van de zalf van Aäron over dat alles gedropen ligt, en of die reuk ons hart verkwikt.

Het zoeken en dringen blijft toch, om onder dit alles de zalige nabijheid onzes Gods te ervaren. Welnu, ook het *Onze Vader*, stil, rustig en ernstig gebeden, ontsluit voor uw ziel de poorte des hemels. Psalmtaal veert de ziel als vanzelf naar boven. Al wat aan onze dolende, vaak zoo machteloóze ziel den steun van het gewijde woord leent, stemt ons in hooger toon. En ook, al wat ons in en onder het bidden en lofzingen de gemeenschap met al Gods heiligen en de gemeenschap met ons eigen godvruchtiger verleden doet ervaren, stelt een beschermende macht tegenover de macht der wereld die ons van onzen God verre wil houden.

De zegenspreuk bij het uiteengaan uit het heiligdom kon ook elk prediker wel zelf verzinnen; maar toch, dat dit niet geschiedt, dat er in deze zegenspreuk althans een vaste vorm bleef, het is een winste, waarvoor we danken mogen.

Nu kan de prediker er niets van zichzelf in leggen. Hem vergeet ge daarbij, maar juist omdat hij er bij terugtreedt en niet uitkomt, doet die zegenspreuk u als een nederdruppelende genade aan, die u toekomt van uw God.

Amsterdam, 9 Febr. 1906.

Studies op sociaal gebied.

Het socialisme heeft in zeker opzicht reeds lang zijn vlegeljaren achter den rug. Trad het eerst op als een agitatorische beweging, die met groote leuzen en schelklinkende phrasen het volk trachtte op te zweepen, al spoedig werd gevoeld, dat het nooit invloed zou krijgen in de kringen der geestelijk ontwikkelden, wanneer het niet in een wetenschappelijk kleed zich hulde. Vooral Engels en Marx zijn de mannen geweest, die het socialisme uit de volksmeetings en propagandaoptochten naar de studeerkamer hebben overgeleid en een oeconomisch stelsel hebben uitgedacht, dat aan het practisch socialisme een wetenschappelijke basis geven moest.

De strijd met het socialisme is daardoor ongetwijfeld veel ernstiger en zwaarder geworden. Eenerzijds heeft het socialisme door zijn utopieën in klare en duidelijke formules om te zetten, wel meer vat op zich gegeven voor ernstige en degelijke bestrijding, maar anderzijds eischt die bestrijding dan ook een omvangrijke kennis van de sociale toestanden, van de historie der cultuur en van de philosophische grondbegrippen, die zeker niet binnen ieders bereik valt. Wie tegen het socialisme met enkele groote woorden meent te kunnen optrekken, zou al spoedig ondervinden, dat hij op jammerlijke wijze zijn eigen kracht over- en die van het socialisme onderschat had.

Het valt daarom zeer te waardeeren, dat men ook van christelijke zijde poogt ons volk voor te lichten en de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek in bevattelijken vorm aan het publiek aanbiedt. Hoe degelijker de wapenrusting is, waarin men tegen het socialisme optreedt, hoe gemakkelijker ook de aanval zal worden afgeslagen.

Met blijdschap begroeten we daarom een tweetal werken, dat reeds lang op onze aankondiging wacht.

Het eerste werk is van Roomsche zijde verschenen. Het draagt den titel: *Sociologische beginselen. Leiddraad bij de studie der sociale quaestie*, en is geschreven door den sinds de verschijning van dit werk reeds overleden P. B. Bruin S. J., professor van de Ethica te Oudenbosch.

Een overzicht van dit werk volstaat om den inhoud der behandelde onderwerpen aan te geven. Nadat eerst de sociologie en economie behandeld zijn, bespreekt de schrijver vervolgens de sociale quaestie, zet uiteen wat staat en maatschappij zijn, toont aan, welke eischen rechtvaardigheid en recht stellen, en bespreekt vervolgens het eigendomsrecht. Daarna wordt uiteengezet het standpunt dat het liberalisme, het socialisme en de Katholieke actie inneemt, terwijl ten slotte nog gehandeld wordt over het arbeidscontract, de staatsbemoeiing en de sociale hervorming.

De schrijver geeft in hoofdzaak een uitwerking van de beginselen, door de pausen in hun encyclieken over de sociale quaesties uitgesproken, en in zooverre reeds moet dit werk belang inboezemen, omdat het ons een blik gunt in de Roomsche opvatting der sociale quaestie. Al is er uiteraard hier en daar een principieel verschil tusschen ons en de Roomschen, omdat hun uitgangspunt een ander is dan het onze, toch staat hier tegenover, dat de gemeenschappelijke Christelijke grondbeginselen ook in menig opzicht tot gelijke conclusies leiden. Slechts één ernstige grief hebben we tegen dit overigens in menig opzicht goede werk, dat hier telkens de voorstelling wordt gegeven, alsof tegenover socialisme en liberalisme alleen de *Katholieke* actie tegenweer biedt. Bij de Christen-democratische programs op pag. 385, wordt zelfs van de antirevolutionaire partij met geen enkel woord melding gemaakt. Wie dit werk doorleest ontvangt den indruk, alsof op Protestantsch gebied niet één politieke partij de Christelijke beginselen voorstaat. Bij de vele schrijvers die worden aangehaald, komt niet één antirevolutionair voor. Deze eenzijdigheid betreuren we, omdat ze aan de waarde van dit werk te kort doet. De schrijver was te geboorneerd Roomsch, en had blijkbaar geen oog voor de Christelijke actie ook buiten zijn kerk; daardoor schaadde hij zich zelven.

Het tweede werk, waarop we doelden, is nog meer rechtstreeks een bestrijding van het socialisme. Het draagt den titel: *Het hedendaagsch Socialisme in zijn oorsprong en wezen voor het volk geschetst*, en is afkomstig van Ds. R. J. W. Rudolph, predikant te Leiden.

Ook hier ga een korte inhoudsopgave voorop. Eerst schetst de auteur de wegbereidende factoren van het socialisme, met name de Duitsche wijsbegeerte, de kapitalistische productiewijze en het liberalistische staatsstelsel. Daarna worden de verschijningsvormen van het hedendaagsch socialisme geteekend in de sociaaldemocraten, het anarchisme en het staatssocialisme, terwijl ten slotte het wezen van het hedendaagsch socialisme wordt beschreven in zijn wetenschappelijken vorm als historisch materialisme, in zijn oeconomischen vorm als collectivisme, naar zijn politieke zijde zooals het practisch zijn wenschen tracht te verwerkelijken, en naar den invloed dien het uitoefent op zedeleer en kunst.

Zooals uit deze opgave blijkt, tracht Ds. Rudolph niet als Prof. Bruins, een Christelijk stelsel van sociologie of oeconomie te ontwikkelen, maar draagt zijn studie meer een historisch-critisch karakter. Het is er hem om te doen, het machtige verschijnsel van het socialisme in zijn oorsprong na te gaan, in zijn verschillende vormen te herkennen en in zijn innerlijk wezen te ontleden. En daarbij toont hij overal aan, hoe de beginselen, waaruit het socialisme opkomt, antichristelijk zijn; hoe de gegevens, waarmee het socialisme werkt, de keur van wetenschappelijke betrouwbaarheid missen, en tot welke droeve gevolgen het zou leiden, wanneer dit socialistisch stelsel ooit de zegepraal behaalde.

Indien onlangs nog de klacht werd aangeheven, dat onder onze mannen er zoo weinig zijn, die voor dege studie tijd en lust hebben, dan kan die klacht zeker niet over Ds. Rudolph worden aangeheven. Zijn studie over het socialisme, bijna 400 bladzijden groot, getuigt van veel werkkracht, van zeer uitgebreide litteratuurkennis, van een beheerschen van de verwerkte stof en van groote gemakkelijkheid om zijn denkbeelden in populairen vorm mee te deelen. In de geschiedenis van het socialisme is de schrijver uitnemend thuis; de actestukken en politieke programs biedt hij in extenso; de werken van de socialistische aanvoerders heeft hij niet minder grondig bestudeerd. En toch verstaat hij de kunst, om zonder ooit te verloopen in dorre detailstudie, telkens tot de beginselen door te dringen, en de resultaten van zijn onderzoek in smakelijken vorm aan het publiek voor te zetten.

Aan Ds. Rudolph mag daarom wel hartelijk dank gebracht worden voor dezen arbeid; en we verheugen ons, dat de eerste oplage van dit werk reeds zoo goed als uitverkocht is en een tweede editie op het punt staat te verschijnen. Wel een bewijs, met hoeveel belangstelling en waardeering deze pennevrucht ook door ons volk ontvangen is

---

Het gebed in het gezin.

Een accuraat lezer wijst er ons op, dat in ons hoofdartikel in No. 1464 gezegd werd, dat in het *gezin* door den *huisvader* het tafelgebed moet worden gesproken, terwijl in No. 1452 de opmerking voorkwam, dat „het *gezin* eerst ontstaat, wanneer uit het huwelijk kinderen worden geboren." Beide uitspraken met elkaar in verband brengende, doet hij ons nu twee vragen: voorcerst of de roeping van den man om in het gebed voor te gaan, eerst begint, als er kinderen zijn geboren en een gezin ontstaan is, dan wel of die plicht op hem rust als man in het huwelijk? En ten tweede, of er zich nooit gevallen kunnen voordoen, dat het uitspreken van het openlijke gebed ook door een der andere huisgenooten moet worden verricht?

De eerste vraag is zeker het gemakkelijkst te beantwoorden, want het spreekt wel van zelf, dat de priesterlijke roeping van den man om in het gebed, voor te gaan, niet eerst ontstaat doordat er kinderen geboren worden, maar van meet af op hem rust. In het eerste citaat werd eenvoudig geconstateerd, dat in het gezin niet aan de kinderen of aan de moeder, maar aan den huisvader de plicht opgelegd is om het tafelgebed te doen. Maar daaruit af te leiden, dat zoolang er geen gezin in de volle beteekenis des woords bestaat, omdat de kinderen ontbreken, die plicht dus niet zou bestaan, is een conclusie, die geheel onjuist is.

Moeilijker is het zeker, de tweede vraag te beantwoorden. Wanneer God aan het hoofd des gezins deze priesterlijke taak oplegt, is het zeker niet goed, wanneer een ander die taak overneemt. Toch spreekt het wel vanzelf, dat ook deze regel niet zonder uitzondering is. Wanneer de huisvader ziek is of afwezig, moet de moeder de taak van haar man wel overnemen. Evenzoo wanneer de man wel, aanwezig is maar door lichamelijke gebreken, bijv. stomheid of geesteskrankheid, het gebed niet doen kan. En eindelijk bestaat ook de mogelijkheid, dat de huisvader totaal ongeloovig is, daarom niet bidden wil, maar er geen bezwaar tegen heeft, dat zijn vrouw of een zijner kinderen een zegen voor den maaltijd vraagt. Al deze gevallen zijn echter uitzonderingen en heffen den regel niet op, maar bevestigen dien. In normale verhoudingen behoort de huisvader deze plechtige handeling van het gebed uit naam van zijn gezin te doen. En tenzij bepaald onvermogen hem dit belet, is het een schuld voor God wanneer hij deze taak aan anderen overlaat.

Van de eenheid der kerk.

Dat de innerlijke geloofseenheid der Christenen ook in het uitwendig instituut tot openbaring komen moet, wordt door geen ernstig kind van God betwist. De Schrift kent nooit anders dan één kerk op één plaats. Zelfs de zondige factiegeest te Corinthe, waarbij de één voor Paulus, de ander voor Petrus, een derde voor Apollos koos, wordt door den Apostel des Heeren met al den gloed der heilige verontwaardiging gestriemd, hoewel deze factiegeest nog niet eens tot een breuke in het instituut der Kerk had geleid. Eén geloof, één Heere, één doop en daarom één openbaring van het lichaam des Heeren, dat is de heilige eisch. En wie met onze Apostolische Geloofsbelijdenis de „gemeenschap der heiligen" gelooft, kan nooit tevreden zijn met sectarisch drijven, waardoor kerk naast kerk en groep naast groep en gezelschap naast gezelschap komen te staan en de kerk aldus een caricatuur biedt van wat met één ongedeelde lichaam van Christus wezen moest.

We zeggen dit niet, alsof we daarom met de valsche eenheidsgedachte van de Roomsche kerk zouden meegaan, en nog veel minder alsof het allegaarsysteem van de Hervormde kerk ons trekken zou. Rome handhaaft althans nog de eenheid des geloofs en maakt deze tot conditio sine qua non voor de eenheid der kerk. Maar de Hervormde kerk, die alleen op *uiterlijke eenheid* bedacht is, en binnen de muren van een kerkgenootschap het meest tweedrachtige gezelschap tot saamhuizen dwingt, levert een spotbeeld van de ware eenheid van Gods kerk. We weten, dat waar het *één geloof* ophield, ook de *eenheid der kerk* op aarde niet meer kan verwezenlijkt worden; en hoe lief we den vrede ook hebben, ons gaat de waarheid bovenal.

Voor zoover het geloofsverschil scheiding maakt, moet de eenheid der kerk worden verbroken. Dat is geen zonde, maar plicht. Wie in een kerkgenootschap modern en orthodox, boeddhist en Christen, straks Jood en muzelman wil vereenigen, geeft zijn *kerk* prijs en houdt een gemengd gezelschap over, dat met de kerk van Christus tenslotte niets meer gemeen heeft. Zoo iets nog een kerk te noemen en hier van de eenheid der kerk te spreken, is een spotten met het heilige denkbeeld, dat Gods Woord van de eenheid der kerk ons geeft. Christus en Belial sluiten elkaar uit. Waar de eenheid in het geloof week, moet de éene kerk wel in vele kerken zich splitsen.

Maar des te meer dient er voor gewaakt, dat deze deeling nooit verder ga dan God de Heere in Zijn woord ze gedoogt. Wat zoon is uit hetzelfde huis, behoort als broeders saam te wonen. Waar die diepere eenheid gevonden wordt, die uit eenzelfde geloofsovertuiging ontspringt, die door eenzelfde levens- en wereldbeschouwing gedragen wordt, die ook voor de regeling van het kerkelijk leven naar eenzelfde ideaal dorst, daar mogen geen menschelijke staketsels en schotten verdeeldheid te weeg brengen. Daar behoort op elke plaats het te zijn één kudde en één herder. En zoolang die kerkelijke eenheid niet verwezenlijkt wordt, moet dat als een breuke worden gevoeld, moet de drang der liefde tot eenheid dringen, moet geen poging onbeproefd gelaten, om tot openbaring dier innerlijke eenheid te komen.

We zeggen dit met nadruk, omdat valsch conservatisme ons zoo licht vrede doet nemen met den bestaanden toestand. In 1886, toen de breuke kwam met de Synodale organisatie, werd de band des bloeds, die nog trekken bleef naar de vele Gereformeerde broederen buiten onzen kring, zoo levendig gevoeld. Er was een kloeke poging om de Gereformeerden in de Hervormde Kerk te bewegen meê het juk af te werpen. Er ging een bede uit naar de reeds ontkomen Gereformeerde Kerken om tot eenheid te komen, en men rustte niet voordat in 1892 die eenheid ten deele althans was verkregen. En zelfs werd dat smaldeel van onze Gereformeerde broeders niet vergeten, dat in allerlei kleine gemeenten en losse groepen schier vergeten voortleefde. Wie ons in die dagen van sectarisme, separatiezucht, labadisme of welken anderen lieflijken naam men ook uitdacht, beschuldigde, verstond niets van wat er omging in onze harten. Nooit is de dorst om al het nakroost van Calvijn weer saam te brengen in één kerk, zoo sterk geweest als juist in die dagen.

Maar allengs is toch iets van dien ijver verslapt. Men weet het nu eenmaal, dat de broeders in de Hervormde Kerk elke poging tot toenadering met een: geen separatie en geen doleantie beantwoorden. Van de zoogenaamde „vrije gemeenten" bleek slechts een klein deel bereid zich bij ons aan te sluiten, en de post, die nog op elk onzer Synodes voorkomt: bearbeiding dezer groepen, wordt almeer een memoriepost. En van eenige poging zelfs om het nieuw gevormde Christelijk Gereformeerde Kerkgenootschap, nu de eerste bitterheid der afscheiding week, op den plicht der eenheid te wijzen, hoorde men zoo goed als niets. We zitten nu elk onder onzen eigen wijnstok en vijgeboom. We kijken over de muren heen wat er bij onze buren zooal voorvalt, soms met ietwat leedvermaak als er bij hen een kink in den kabel kwam. Het feit, dat de Gereformeerde gezindheid in ons land zoo hopeloos verdeeld en uiteengeslagen is, is nauwelijks een oorzaak meer van droefheid der ziel en verootmoediging voor God.

Het gevaar van Separatisme dreigt zoo allengs binnen te sluipen. Niet, alsof de breuke eerst in 1834 en daarna in 1886 met de Hervormde Kerk op zichzelf een zondige separatie zou geweest zijn. Die breuke was roeping en plicht van Gods wege, en indien we over iets ons zelf te beschuldigen hebben, dan is het hierover alleen, dat de oogen ons zoo laat eerst zijn opengegaan, dat we zoolang in ontrouw aan onzen Koning hebben kunnen leven, dat we niet veel eerder gebroken hebben met een organisatie, die tot zulk een goddelooze vermenging leidt.

Maar wel schuilt het gevaar van het separatisme hierin, dat men tevreden is met in eigen kring naar de ordinantiën Gods te leven en niet meer voelt, dat zoolang al Gods erfvolk niet weer saamwoont, de toestand niet gezond is, de breuke Sions nog altijd voortbestaat en het kerkelijk vraagstuk niet is opgelost.

We waardeeren het daarom dat *Amo nesciri* thans een tweede brochure uitgaf, om tot oplossing van het kerkelijk vraagstuk te komen. Zeker, meer nog dan het *kerkelijk* weegt bij hem het *politiek* belang. Ook betwijfelen we, of het voorgestelde middel ooit tot het begeerde doel kan leiden. Wat in Groen's dagen wellicht nog mogelijk was, gaat thans niet meer. En intrekken van het Koninklijk besluit van 1816, dat aan de Hervormde Kerk haar rechtspositie schonk, schijnt ons na de Koninklijke besluiten van 1853 een onmogelijkheid; nog daargelaten dat geen Regeering de verantwoordelijkheid op zich zou willen nemen van de chaotische wanorde, die daardoor zou ontstaan. Maar ook afgescheiden van de practische uitvoerbaarheid van dit plan, waardeeren we, dat uit de adviezen van dezen volhardenden strijder zulk een drang naar eenheid van ons Gereformeerde volk spreekt, en dat blijkbaar dit woord ook in den kring der Hervormde broederen niet zonder weerklank blijft.

Om éénheid blijven we bidden en roepen. Niet alleen omdat naar onzer Vaderen wijze spreuk eendracht alleen macht maakt en onze onderlinge gedeeldheid ons land en volk ten speelbal overlaat aan allerlei invloeden en richtingen, die ons steeds verder afvoeren van God en Zijn Woord. Maar bovenal, omdat de Kerk van Christus niet gedeeld mag zijn en al wat één geloof belijdt, ook saamhoort in één kerkelijke gemeenschap.

De Studenten-almanak.

Naar de redactie van den Studentenalmanak ons meedeelt, is de geheele oplage thans reeds verkocht en kan aan verdere bestellingen geen gevolg worden gegeven.

We deelen dit mede om onzen lezers, die nog een exemplaar zouden willen bestellen, een teleurstelling te besparen.

De redactie had 700 exemplaren laten drukken en blijkbaar niet gerekend op een zoo ruim debiet.

Het Neo-malthusianisme.

Onder de zegeningen van het nieuwe bewind behoort ook, dat de wetsvoordracht van 19 September 1904 tot wijziging en aanvulling van het strafwetboek bepaaldelijk met het oog op de beteugeling der onzedelijkheid en bescherming der openbare eerbaarheid, terstond door het liberale Ministerie is ingetrokken.

De heer W. Hovy was zeker de tolk van velen, niet alleen in de Eerste Kamer maar ook in het land, toen hij daarover een diepgevoeld leedwezen uitsprak. Met name wees hij op het groote gevaar van het Neo-malthusianisme:

> Wat de afschuwelijke toestanden betreft ten gevolge van het optreden van dusgenaamde „deskundigen" op verloskundig gebied, heb ik slechts in herinnering te brengen, wat de Minister Loeff heeft gezegd in de vergadering van 28 Januari 1904:
>
> „Verder sprak de geachte afgevaardigde over het Neo-Malthusianisme en in verband daarmede, over den *abortus provocatus*. Ook daartegen zal voorziening worden getroffen. Ik ben door een ingesteld onderzoek, en ook ten gevolge van de gegevens, die mij van verschillende zijden, zonder dat ik er om vroeg, uit den lande zijn toegestroomd, tot de overtuiging gekomen, dat men hier te doen heeft met een zeer groot maatschappelijk kwaad, waartegen het beslist noodzakelijk is maatregelen te nemen.
>
> „Het Neo Malthusianisme moet, naar mijn besliste meening, en de mij verstrekte gegevens hebben die meening bevestigd, bij degenen die het toepassen, tot noodzakelijk gevolg hebben, dat zij, waar zij kunstmatig optreden tegen het ontstaan van het leven, ook vanzelf minder eerbied moeten hebben voor het ontstane leven. En bij degenen die zich als deskundigen uitgeven en preventieve maatregelen aan hun patiënten voorschrijven, moet datzelfde nog veel meer het geval zijn. Ik ben het volmaakt met den geachten afgevaardigde eens, dat het noodzakelijk gevolg van de practijk van het Neo-Malthusianisme is: abortus provocatus. En dat dit zoo is, is mij gebleken uit spontaan mij verstrekte mededeelingen, niet alleen van partijgenooten, maar ook van zeer ter zake kundige personen, die zeer hoog staan in onze Nederlandsche maatschappij en volstrekt niet behooren tot de partijen die op dit oogenblik de meerderheid uitmaken. Ik denk er natuurlijk niet aan de toepassing van hetgeen ik zeide te maken op bijzondere personen en bepaalde gevallen; ik spreek geheel in het algemeen. Ik wil er nog slechts dit bij voegen, hetgeen ik vroeger meermalen heb gezegd, namelijk, dat bij dit alles de persoonlijke vrijheid niet te na zal worden gekomen. Iedereen zal beslist vrij blijven om daar, waar zulks de overheid niet aangaat, zoo onzedelijk te zijn als hij wil."

Hiermede gaf de Minister te kennen, dat de